

Opinia Narodowego Instytutu Audiowizualnego w sprawie dozwolonego użytku publicznego oraz stosowania zasad udostępniania utworów znajdujących się w domenie publicznej

Narodowy Instytut Audiowizualny (NInA) uprzejmie informuje, że prowadzi portal NINATEKA, w ramach którego redaguje zakładkę NINATEKA EDU. Integralna i niezwykle istotna część NINATEKI, czyli NINATEKA EDU to biblioteka treści audiowizualnych i audio, skierowana do nauczycieli i uczniów szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. Znajdują się tu filmy oraz nagrania audio pogrupowane według przedmiotów i poziomów nauczania – nauczyciele mogą jednak wykorzystywać te materiały według własnego uznania na różnych lekcjach z uczniami w różnym wieku. W kolekcji NINATEKI EDU znajdują się animacje, bajki, dokumenty, wywiady, audycje, które można wykorzystywać na lekcjach języka polskiego, historii czy wiedzy o kulturze. Mogą one stanowić uzupełnienie zajęć poświęconych sztuce, muzyce, edukacji medialnej oraz filmowej. Dostęp do treści zawartych w serwisie jest zakodowany i tylko po weryfikacji nauczyciela oraz szkoły według systemu kodowania przyjętego w Instytucie, osoby zainteresowane mogą uzyskać klucz dostępu. Oprócz portalu NINATEKA zdigitalizowane i zarchiwizowane przez NInA treści udostępniane są w serwisie edukacyjnym muzykoteekaszkolna.pl (e-podręcznik do nauki muzyki, schemat dostępu jak w przypadku NINATEKI EDU) oraz w magazynie kulturalnym dwutygodnik.com, wydawanym przez NInA. Kolejnym projektem internetowym służącym upowszechnianiu zbiorów cyfrowych w celach edukacyjnych jest „internetowy Polski Słownik Biograficzny”. Jest to witryna prezentująca, w oparciu o zasoby Polskiego Słownika Biograficznego, informacje dotyczące wybitnych postaci polskiego życia społecznego, gospodarczego czy politycznego wzbogacone o zdigitalizowane materiały audiowizualne nawiązujące do ich życiorysów. Zasadniczym celem projektu jest promocja idei digitalizacji przy wykorzystaniu profesjonalnych narzędzi. W ramach udostępnia NInA często korzysta z utworów powołując się na niekomercyjny i edukacyjny cel swoich działań.

Jednocześnie, odnosząc się do oceny funkcjonowania regulacji dotyczących dozwolonego użytku publicznego, NInA pragnie ponownie zwrócić uwagę na konieczność dostosowania art. 28 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. do możliwości, jakie w zakresie kultury, edukacji i badań naukowych dostarcza nowoczesne narzędzie jakim jest Internet.

W obecnym stanie prawnym dozwolony użytek publiczny odnosi się do udostępniania zbiorów dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie szkół, bibliotek i archiwów. Z naszych doświadczeń wynika, iż szerokie działania edukacyjne odbywają się w różnych przestrzeniach życia społecznego. Od dawna są to domy kultury, świetlice, a także coraz częściej, dzięki ogromnej aktywizacji państwowych i samorządowych instytucji kultury w przestrzeni edukacji (zwłaszcza edukacji kulturalnej) w obszarach i przestrzeni działania tych podmiotów.

Koncepcja korzystania z utworów w ramach dozwolonego użytku publicznego powinna opierać się na korzystaniu z nowych możliwości technicznych udostępniania i kontroli korzystania. Umożliwienie dostępu do zbiorów za pośrednictwem sieci Internet, w tym także w obiegu zamkniętym dla wybranych grup użytkowników dla celów edukacyjnych i naukowych, weryfikowanych każdorazowo systemem rejestracji oraz na podstawie unikatowych haseł i loginów znacząco rozszerza krąg i liczbę potencjalnych odbiorców, a jednocześnie nadal pozostaje systemem zamkniętym, tworzonym dla celów publicznych i nienaruszającym granic dozwolonego użytku. W ten sposób aktywizuje się działania edukacyjne i kreatywne zarówno wśród dzieci i młodzieży jak i w środowiskach zawodowych zajmujących się edukacją szeroko rozumianą. Należy także uwzględnić kwestię

zastosowania w procesach edukacyjnych nowych urządzeń mobilnych. Jest to szczególnie istotne w kontekście prognozowanej strategii informatyzacji szkół i innych placówek oświatowych.

Niezwykle ważne wydaje się rozszerzenie zakresu podmiotowego kręgu uprawnionych do udostępniania zbiorów, na wskazanej podstawie. Obecny katalog, obejmujący: biblioteki, archiwa i szkoły, interpretowany zawężająco, nie uwzględnia innych typów instytucji, w szczególności instytucji kultury, posiadających bardzo bogate zbiory (m.in.: muzea, teatry, galerie). Jego rozszerzenie o inne rodzaje instytucji, w tym instytucje kultury w rozumieniu ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, poprzez zastąpienie terminu „biblioteki” pojęciem „instytucje kultury”, w wyraźny sposób zwiększy zasięg oddziaływania kultury i edukacji w kulturze.

Zagadnieniem wymagającym unowocześnienia, w kontekście digitalizacji i dystrybucji cyfrowej wydaje się być także problematyka egzemplarza. Dotychczasowe rozumienie pojęcia egzemplarza, w obliczu procesów konwersji analogowo-cyfrowej, traci istotnie na aktualności i w opinii NInA wymaga dostosowania do zmieniającej się rzeczywistości, również w kontekście dozwolonego użytku publicznego.